

**მდგრადი განვითარების მიზნებისა და
„განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“
დანერგვა საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო
სკოლებში – რეგულაციები და მზაობა**

მანანა რატიანი

ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, ბიზნესის,
ტექნოლოგიებისა და განათლების ფაკულტეტი
Manana.ratiani@iliauni.edu.ge

ანოტაცია

ქვეყნების უმეტესობა, რომლებიც მიჰყვებიან საერთაშორისო ვალდებულებებს, იღებენ პოლიტიკას, რათა უზრუნველყონ მდგრადობა მათ კანონმდებლობასა და საგანმანათლებლო პროგრამებში, მხარს უჭერენ მასწავლებლებსა და საგანმანათლებლო საზოგადოებას მათი სწავლების პრაქტიკის გარდაქმნაში.

საქართველოს განათლების ერთიანი სტრატეგია, ასევე, ეროვნული სასწავლო გეგმა და ზოგადი განათლების მიზნები ერთგვარად ასახავს ამ ნიმუშს, მაგრამ, ძირითადად, არ არის მხარდაჭერილი კონკრეტული ქმედებებით, საგანმანათლებლო რესურსების განვითარებით. ასევე, დაბალი რჩება პედაგოგების შესაძლებლობები და კომპეტენციები.

სტატიაში განხილულია მასწავლებლების მზადყოფნა, განხორციელონ მდგრადობის მიდგომა მათ სკოლებში. ასევე, როგორია განხორციელების დონე. როგორც მასწავლებელთა გამოკითხვა აჩვენებს, სკოლების 35%-ში არის პირველი ნიშნები, ხოლო დანარჩენ 35%-ში განხორციელება მნიშვნელოვანია, მაშინ როცა არ არსებობს სკოლა, სადაც ერთიანი ინსტიტუციური მიდგომაა.

„განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“ შეიძლება დაინერგოს სკოლებში, რადგან მას შეუძლია გაამდიდროს გაკვეთილები, სკოლის შემდეგ შეიძლება მოენყოს აქტივობები გარკვეული საერთაშორისო დღეების მიხედვით თითოეული მიზნისთვის. იმ დღეებში სკოლებმა უნდა ჩაატარონ გაკვეთილები შესაბამის თემაზე თითქმის ყველა საგანში, ან დაგეგმონ და განხორციელონ კონკრეტული პროექტები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ ზუსტ მიზანს. ამრიგად, სკოლებს შეეძლება მდგრადობის დანერგვა თითქმის ყველა საგანში, ფორმალურ და არაფორმალურ ინსტრუქციებში.

საკვანძო სიტყვები : მდგრადი განვითარება, განათლება, საქართველო

IMPLEMENTATION OF “SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS” AND “EDUCATION FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT” IN THE GENERAL EDUCATION IN GEORGIA – LEGISLATION AND READINESS

Manana Ratiani

Ilia State University, School of Business, Technology and Education

Manana.ratiani@iliauni.edu.ge

Annotation

Most of the countries following the international commitments are adopting policies to ensure that sustainability is embedded in their legislation and educational programs, supporting teachers and the educational community to transform their teaching practice.

Georgia's Unified Strategy of education as well as National Curriculum and Goals of General Education somehow reflect this pattern, but mainly they are not supported with concrete actions, development of educational resources. Also capacity and competences of the educators remain low.

The article discussed the readiness of the teachers to implement a sustainability approach in their schools. Also, what is the level of implementation. As The survey of teachers shows that in 35% of schools there are first signs and in the other 35% implementation is significant, while there is no school where the whole institutional approach is in place.

Easily Sustainability Calendar can be introduced to schools as it can enrich lessons and also after school activities could be arranged according to some fixed international days for each SD goal. On those days' schools have to run the classes on the relevant topic in almost all subjects, or plan and implement specific projects that are promoting the exact Goal. Thus schools could implement sustainability almost in every subject, in formal and non-formal instructions.

Keywords: sustainable development, education, Georgia

თემის აქტუალურობა

ძნელად მოიძებნება ადამიანი, რომელსაც არ სმენია ტერმინი „მდგრადი განვითარება“, რომელიც ყველაზე ფართოდაა გავრცელებული. ბრუტლანდის კომისიის განმარტების მიხედვით, ეს არის „განვითარების ისეთი პროცესი, რომელიც უზრუნველყოფს აწმყოს მოთხოვნილებებს ისე, რომ არ შეიზღუდოს მომავალი თაობის შესაძლებლობა თავისი მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად“.

„განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“ კი გარემოზე ზეწოლის არნახულმა მასშტაბებმა, მისი სიცოცხლისუნარიანობის საფრთხის ქვეშ დაყენებამ გამოიწვია. ეს არის პასუხი, თუ როგორ უნდა დაამკვიდროს განათლებამ მდგრადობის პრინციპები თითოეული ადამიანის საქმიანობაში და ცხოვრების წესად აქციოს (UNESCO, ESD).

„მდგრადი განვითარების მიზნების“ შემუშავებამ და გაეროს 2015 წლის სამიტზე დამტკიცებამ მიზნები თითოეული წევრი ქვეყნისთვის პოლიტიკურ დღის წესრიგად აქცია (UN, SDG). გამოწვევებისა და პრობლემების მასშტაბურ ხასიათზე საპასუხოდ სამწლიანი მაღალი ჩართულობით მუშაობის შედეგად ქვეყნებმა თითოეული ადამიანის, კაცობრიობის და პლანეტის გადარჩენის გზად სწორედ 17 სოციალური, ეკონომიკური და გარემოს მიმართულებით მიზანი აირჩიეს და 2030 წლამდე მათი მოგვარება დაისახეს მიზნად.

საერთაშორისო გამოცდილება ყველა ქვეყნისთვის ერთგვაროვანი არ არის. რეგიონებს თუ ქვეყნებს განსხვავებულად აქვთ გაგებული და განხორციელებული მდგრადი განვითარების სწავლება. ამის თავისუფლება ქვეყნებს აქვთ, რადგან ყველა დოკუმენტი, რომელიც გაეროს

და მისი ინსტიტუციების, თუ სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ არის შემუშავებული, არ არის სავალდებულო დასაწერგი და მისი შეტანის პასუხისმგებლობა ქვეყნებში განათლების პოლიტიკის განმსაზღვრელ ინსტიტუციებზე გადის. ქვეყანათა ნაწილში მხოლოდ დეკლარირებულია სწავლება და მათი დანერგვის გზები და მექანიზმები არ ჩანს, ხოლო ნაწილში მკაფიოდაა გამოკვეთილი.

ქვეყნები, რომლებშიც დანერგვა რეალურად მიმდინარეობს, ეფუძნებიან განათლება მდგრადი განვითარებისთვის მიდგომებს, შემუშავებული აქვთ შესაბამისი სტრატეგიები, საგანმანათლებლო ლიტერატურა, მოიცავს თეორიულ თუ პრაქტიკულ საკითხებს. გამოირჩევიან ხმელთ (<https://www.unep.org/unepmap/what-we-do/mediterranean-strategy-sustainable-development-mssd>) და სკანდინავიის ქვეყნები (https://issuu.com/nvlNordvux/docs/nordic_education_for_sustainability). აშუა ზღვისა

საქართველოში საგანმანათლებლო დისკუსიებს საზოგადოების ფართო ჩართულობით, თუ როგორ უნდა შევიტანოთ და გავხადოთ მდგრადი განვითარება ჩვენი პროგრამების განუყოფელი ნაწილი, არ ჰქონია ადგილი. შესაბამისად, არ არსებობს თანხმობა, თუ რა არის ის შესაბამისი დანერგვის გზები, მომზადება-გადაშვების პროგრამები, თუ მეთოდოლოგია, რომლითაც მისი სწავლება შედეგიანი იქნება სწავლების სხვადასხვა საფეხურისთვის.

სტატიის მიზანი

ჩვენი მიზანია პასუხი გავცეთ კითხვას, თუ რამდენად უწყობს ხელს ზოგადსაგანმანათლებლო დოკუმენტები მასწავლებლებს დანერგონ პრაქტიკაში მდგრადი განვითარების პრინციპები; როგორია მასწავლებლებისა და სკოლის დირექციის მზაობა, დანერგონ მდგრადი განვითარების პრინციპები. საკვლევი კითხვები ეხება საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლებს.

კვლევის მეთოდები

ჩვენს ნაშრომში გამოყენებული იქნება ორი მიდგომით მოპოვებული და გაანალიზებული ინფორმაცია. 1) სამაგიდე კვლევა, რომელიც ხელმისაწვდომი დოკუმენტებიდან მო-

პოვებული ინფორმაციის განხილვის საშუალებას მოგვცემს. განხილული იქნება ზოგადი განათლების ფუძემდებლური დოკუმენტები (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგია 2022-2032), ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები, ეროვნული სასწავლო გეგმა, 2) მასწავლებლების გამოკითხვის შედეგები, თუ როგორ არის ასახული პრაქტიკაში დოკუმენტებში გაცხადებული დებულებები.

ზოგადსაგანმანათლებლო დოკუმენტების მიმოხილვა

„საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგია 2022-2032“, რომელიც პროექტის სახით არის გამოქვეყნებული და ჯერ არ დამტკიცებულა, რეფერირება ხდება მდგრადი განვითარების მე-4, მე-8, მე-9, მე-16 მიზნებზე, რაც თანაბარი ხელმისაწვდომობისა და მთელი ცხოვრების მანძილზე სწავლის შესაძლებლობების კონტექსტშია ნახსენები. სამინისტროს წინა ერთიანი სტრატეგიასთან შედარებით უკან გადადგმული ნაბიჯია, სადაც სამოქმედო გეგმაში მოსწავლეებთან, მასწავლებლებთან, დირექტორებთან, ასევე, რესურსებთან და ლიტერატურასთან მიმართებაში კონკრეტული ნაბიჯები იყო განსაზღვრული.

„ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები“ ასახავს იმ ეროვნულ და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს, რომლებიც თავისუფალი პიროვნების ჩამოყალიბებისთვის არის მიჩნეული. ახალგაზრდამ ზოგადსაგანმანათლებლო დანერგულების დასრულების შემდეგ უნდა შეძლოს:

ა) ქვეყნის ინტერესების, ტრადიციებისა და ღირებულებების მიმართ საკუთარი პასუხისმგებლობის გააზრება;

ბ) ბუნებრივი გარემო პირობების შენარჩუნება და დაცვა;

გ) ტექნოლოგიური თუ სხვა ინტელექტუალური მიღწევების ეფექტიანად გამოყენება; ინფორმაციის მოპოვება, დამუშავება და ანალიზი;

დ) დამოუკიდებლად ცხოვრება, გადაწყვეტილების მიღება;

ე) იყოს შემოქმედი, თავად შექმნას ღირებულებები და არ იცხოვროს მხოლოდ არსებულის ხარჯზე;

ვ) საკუთარი შესაძლებლობებისა და ინტერესების უწყვეტი განვითარება მთელი ცხოვრების განმავლობაში და მათი მაქსიმალური რეალიზება როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის საზღვრებს გარეთაც;

ზ) კომუნიკაცია ინდივიდებთან და ჯგუფებთან;

თ) იყოს კანონმორჩილი, ტოლერანტი მოქალაქე“.

ზემოთ მოყვანილი დებულებები პირდაპირ ჩანაწერს მდგრად განვითარებაზე არ მოიცავს, რადგან ის დამტკიცდა 2003 წელს, თუმცა მათი შინაარსობრივად დაკავშირება შესაძლებელია, რადგან სკოლის დასრულების შემდეგ ახალგაზრდა უნდა იყოს ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების მატარებელი, გარემოსდაცვითი და სოციალური პასუხისმგებლობით. რა თქმა უნდა, დროის მოთხოვნების შესაბამისად, მათი კორექტირება შესაძლებელია.

ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნების მიღწევის საშუალებებად განისაზღვრა ზოგადი განათლების პოლიტიკა და კანონმდებლობა, ზოგადსაგანმანათლებლო სასკოლო სისტემა, მისი რეგულირების და ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები და ეროვნული სასწავლო გეგმა.

ავტორიზაცია-აკრედიტაციის პროცესები, რაც ხარისხის უზრუნველყოფის გარე მექანიზმია, არ მოიცავს მდგრადი განვითარების პრინციპებს. ეს კი ხელს უშლის განათლება მდგრადი განვითარების სტრატეგიით მისაღწევ „ერთიანი სასკოლო მიდგომის“ განხორციელებას (*Reiner, The concept of whole school approach, 2013*).

რაც შეეხება ეროვნულ სასწავლო გეგმას, ამ დოკუმენტში მდგრად განვითარებაზე ჩანაწერი გვხვდება „სკოლის საერთო კულტურის“ ნაწილში, მუხლი 18 შემდეგი ფორმულირებით „გარემოსდაცვითი განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“, რასაც სკოლამ ხელი უნდა შეუწყოს საგნების სწავლა-სწავლების, სასკოლო პროექტების, სპორტული, სახელოვნებო და საკლუბო აქტივობების (მოსწავლეების,

მასწავლებლების, მშობლების ჩართულობით) საშუალებით. მდგრადი განვითარების პრინციპების დანერგვა გარემოსდაცვით კონტექსტზე დაფუძნებით უნდა განხორციელდეს, „მოსწავლეს უნდა უბიძგებდეს გააცნობიეროს პირადი და მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობა გარემოში მიმდინარე პროცესების მიმართ, გაიაზროს მდგრადი განვითარების მნიშვნელობა, ჩამოუყალიბდეს სწორი დამოკიდებულება გარემოს მიმართ, გაუჩნდეს გარემოს დაცვასა და მის აღდგენასთან დაკავშირებულ ღონისძიებებში მონაწილეობის მიღების სურვილი“. ეროვნული სასწავლო გეგმით, ასევე, განსაზღვრულია არჩევითი საგნის შეთავაზება „გარემო და მდგრადი განვითარება“, რომელიც საზოგადოებრივი და საბუნებისმეტყველო საგნების ინტეგრაციას წარმოადგენს.

გეოგრაფიის სტანდარტში, რადგან ის შინაარსობრივად ყველაზე ახლოს არის მდგრადი განვითარების საკვანძო საკითხებთან, გამოყოფილია ცალკე მიმართულებად „მდგრადი განვითარება და უსაფრთხოება“, რაც ყველა კლასის პროგრამაშია ჩაშლილი და „გულისხმობს გარემოსდაცვითი ცნობიერების და გარემოს მიმართ მზრუნველი დამოკიდებულების ჩამოყალიბების მნიშვნელობის ჩვენებას, ბუნებრივ, სოციალურ-ეკონომიკურ, პოლიტიკურ სისტემებს შორის ურთიერთმიმართების გააზრებას; ბუნებრივი და ტექნოგენური მიზეზებით გამოწვეული კატასტროფების მიმართ ადეკვატური ქცევის ჩამოყალიბებას“.

მეორე საგანი სამოქალაქო განათლებაა, რომელშიც „მდგრადი განვითარება“ მე-9 კლასის ზემოთ, განსახილველ თემებსა და საკითხებშია წარმოდგენილი. მისაღწევი შედეგი კი შემდეგნაირად არის ფორმულირებული „მდგრადი განვითარების პრინციპების გააზრება და მათ საფუძველზე მოქმედება“. ასევე, საკითხებში მდგრადი განვითარების კავშირი ეკონომიკასთან, სოციალურ თემებთან, პოლიტიკასთან, გლობალიზაციასთან და გარემოსთან იკვეთება.

საბუნებისმეტყველო საგნებიდან მდგრად განვითარებას მოიცავს ბიოლოგია, სადაც „ცოცხალი სამყაროს“ მიმართულებაში გვხვდება ჩანაწერი „გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების მნიშვნელობის მიმართ დამოკიდე-

ბულების ჩამოყალიბება; ჯანსაღი ცხოვრების წესისა და მისი დაცვის მნიშვნელობის გაცნობიერება“, ხოლო მისაღწევ შედეგებში შემდეგი ფორმულირებითაა წარმოდგენილი „საბუნებისმეტყველო მეცნიერებებისა და ტექნოლოგიების მიღწევების შეფასება მდგრადი განვითარების პრინციპების თვალსაზრისით“. მოსწავლეებს ფიზიკასა და ქიმიაში მდგრადი განვითარების პრინციპების შესაბამისად ტექნოლოგიების მიღწევის შეფასება მოეთხოვებათ.

უნდა აღინიშნოს, რომ ჩანაწერების ზოგადი ხასიათი, კონკრეტული დანერგვის მექანიზმებისა და ინსტრუმენტების არარსებობა ხელს ვერ შეუწყობს განათლებაში სრულმასშტაბიანად მდგრადი განვითარების პრინციპების ასახვას. სკოლის დონეზე არ არის გათვალისწინებული ერთიანი სასკოლო მიდგომის დანერგვა, რაც „განათლება მდგრადი განვითარებისთვის“ UNESCO-სა და UNECE-ს მიერ შემუშავებულ სტრატეგიების ცალკე მიმართულებებად არის გამოყოფილი.

სტრატეგიის ჩანაწერებით ნაკლებად არის ხელშეწყობილი საგანმანათლებლო რესურსების შექმნა თუ თარგმნა, რაც უცხო ენების მცოდნე მასწავლებლებს უთანაბრო მდგომარეობაში აყენებს, მათთან შედარებით, ვინც ენები არ იციან და, შესაბამისად, ღია რესურსებს ვერ მოიძიებენ. ეს კი ხარისხიან განათლებაზე თანაბარი ხელმისაწვდომობის შეზღუდვად შეიძლება ჩაითვალოს.

შედარებით აქტიურია გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი, თუმცა მათი მიზანი ჰოლისტიურად მდგრადობის პრინციპების დანერგვა ვერ იქნება.

მასწავლებელთა ონლაინგამოკითხვა

2021-2022 წლებში მასწავლებლის პროფესიული განვითარებისა და გარემოსდაცვითი განათლების ცენტრების ძალისხმევით განხორციელებულ მასწავლებელთა ტრენინგებს 5 ათასზე მეტი მასწავლებელი დაესწრო, რაც წინგადადგმულ ნაბიჯად შეიძლება ჩაითვალოს.

თავად მასწავლებლებს გამოკითხვა კი უშუალოდ ტრენინგის მსვლელობისას მიმდინარეობდა, უნდა აღინიშნოს, რომ 4000-მდე მასწავლებლიდან, რომელიც უფროსი მასწავლებლისთვის განკუთვნილ 20-საათიან ტრენინგმოდულს ესწრებოდა, 18%-მა ანონიმურად შეავსო კითხვარი, რამაც მოგვცა საშუალება შეულამაზებელი პასუხები მიგველო.

კითხვაზე – მდგრადი განვითარების რომელი მიზნის შესახებ განგიხორციელებიათ საგანმანათლებლო აქტივობები თქვენს სკოლაში (შეგიძლიათ მონიშნოთ იმდენი მიზანი, რამდენიც აქტუალურია)რდ პასუხები შემდეგნაირად განაწილდა. იხ. ნახ.1:

ნახ. 1.

მდგრადი განვითარების მიზნები სკოლებში

მდგრადი განვითარების მიზანი	პასუხების განაწილება
მგმ 1 – სიღარიბის ყველა ფორმის აღმოფხვრა	13.51%
მგმ 2 – შიმშილის აღმოფხვრა, სასურსათო უსაფრთხოებისა და გაუმჯობესებული კვების მიღწევა და მდგრადი სოფლის მეურნეობის ხელშეწყობა	8.11%
მგმ 3 – ჯანსაღი ცხოვრებისა და კეთილდღეობის უზრუნველყოფა ყველა ასაკის ადამიანისათვის	62.16%
მგმ 4 – ინკლუზიური და თანასწორი განათლების უზრუნველყოფა და	32.43%

უწყვეტი სწავლის შესაძლებლობის შექმნა ყველასათვის	
მგმ 5 – გენდერული თანასწორობის მიღწევა და ყველა ქალისა და გოგონას შესაძლებლობების გაუმჯობესება	51.35%
მგმ 6 – წყლის მდგრადი მართვისა და სანიტარული ნორმების დაცვის საყოველთაო უზრუნველყოფა	18.92%
მგმ 7 – ხელმისაწვდომი, საიმედო, სტაბილური და თანამედროვე ენერგიის საყოველთაო ხელმისაწვდომობა	5.41%
მგმ 8 – სტაბილური, ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდის ხელშეწყობა, სრული და პროდუქტული დასაქმება და ღირსეული სამუშაო ყველასათვის	5.41%
მგმ 9 – მდგრადი ინფრასტრუქტურის შექმნა, ინკლუზიური და განვითარებული ინდუსტრიალიზაციისა და ინოვაციების ხელშეწყობა	5.41%
მგმ 10 – უთანასწორობის შემცირება ქვეყნებში და ქვეყნებს შორის	18.92%
მგმ 11 – ქალაქებისა და დასახლებების ინკლუზიური, უსაფრთხო და მდგრადი განვითარება	2.70%
მგმ 12 – მდგრადი მოხმარება და წარმოება	8.11%
მგმ 13 – კლიმატის ცვლილებისა და მისი ზეგავლენის წინააღმდეგ გადაუდებელი ზომების გატარება	24.32%
მგმ 14 – ოკეანისა და ზღვის რესურსების კონსერვაცია და მუდმივი გამოყენება განვითარებისათვის	8.11%
მგმ 15 – დედამიწის ეკოსისტემების დაცვა, აღდგენა და მდგრადი გამოყენება, ტყეების გონივრული მართვა, გაუდაბურების აღკვეთა, ნიადაგის დეგრადაციის შეჩერება და აღდგენა-გაუმჯობესება, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება	16.22%
მგმ 16 – მშვიდობიანი და ინკლუზიური საზოგადოების ჩამოყალიბების ხელშეწყობა მდგრადი განვითარებისათვის, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობა ყველასათვის, ეფექტური, ანგარიშვალდებული და ინკლუზიური ინსტიტუციების მშენებლობა ყველა დონეზე	10.81%
მგმ 17 – პარტნიორობა მდგრადი განვითარების მიზნების მისაღწევად	2.70%

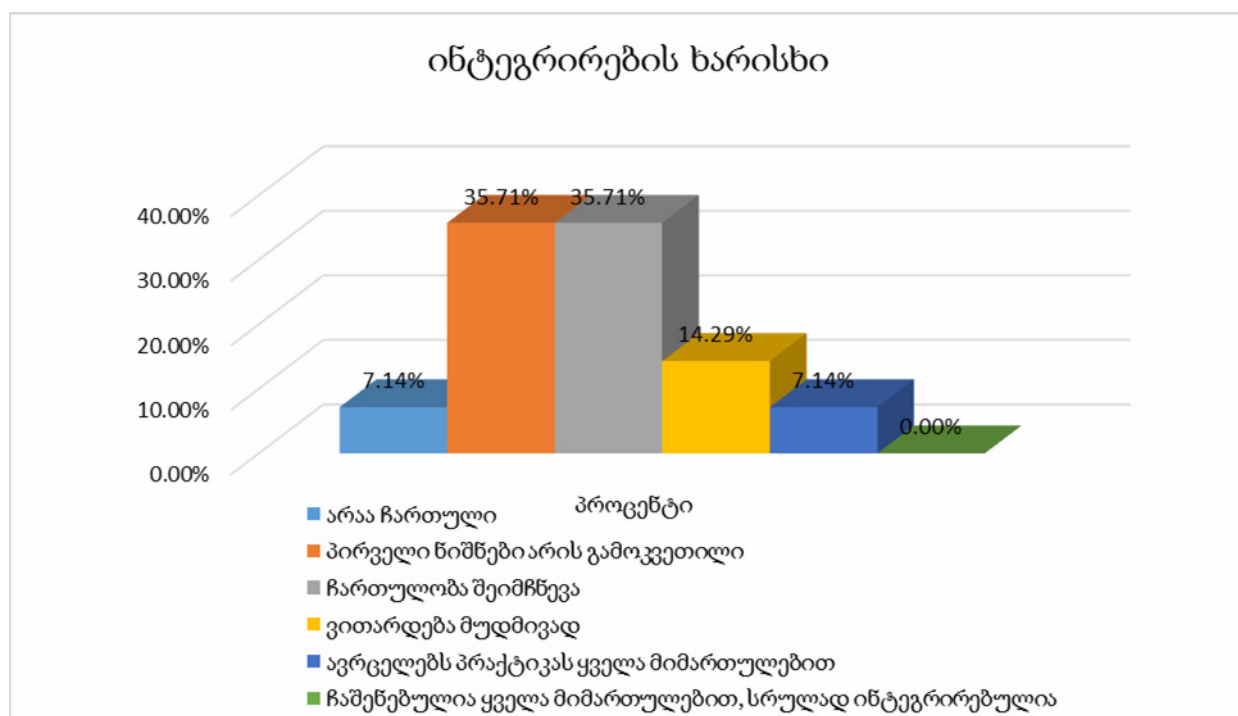
საინტერესოა, რომ სკოლები უფრო მეტად მუშაობენ სოციალური ხასიათის მიზნებზე, როგორებიცაა ჯანსაღი ცხოვრების წესი, გენდერი და თანასწორობა; ასევე, შედარებით მაღალი პროცენტული მაჩვენებლებით გამოირჩევა გარემოსთან დაკავშირებული მიზნები, როგორებიცაა კლიმატის ცვლილება, სუფთა წყალი, დედამიწის ეკოსისტემები; ეკონომიკური მიზნები – ენერგეტიკა, ინფრასტრუქტურა, ქალაქები, მოხმარება და წარმოება – იშვიათად ხვდება მასწავლებლის ინტერესში. ეს უნდა უკავშირდებოდეს 2 საკითხს. ეროვნული სასწავლო გეგმა არ ფოკუსირდება აღნიშნულ

მიმართულებებზე, ასევე, ამავე მიმართულებით საგანმანათლებლო რესურსების დეფიციტია სასკოლო ასაკის მოზარდებისთვის, არ არის მეთოდური მიმართულების ლიტერატურა. ამდენად, არ არის გასაკვირი მასწავლებლების პრიორიტეტები.

მიუხედავად იმისა, რომ სამინისტრო ნაკლებად მუშაობს ერთიანი სასკოლო მიდგომის აქტივაციაზე, მაინც ვკითხეთ მასწავლებლებს, თუ მდგრადი განვითარების დანერგვის მიმართულებით რამდენად მუშაობს სკოლებში ერთიანი ინსტიტუციური მიდგომა. პასუხები შემდეგნაირად განაწილდა, იხ. ნახ.2.

ნახ. 2.

მდგრადი განვითარების ინტეგრირების ხარისხი

რა თქმა უნდა, კითხვარამდე მასწავლებლებს მიეწოდათ ერთიანი ინსტიტუციური მიდგომის შესახებ ინფორმაცია, რომელიც იუნესკოს მიერ არის შემუშავებული. ამდენად, შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ მასწავლებლებმა კითხვარის შინაარსი ზედმიწევნით გაიგეს.

ორი პასუხი დომინირებს, სკოლების 35%-ში პირველი ნიშნები გამოკვეთილია, ხოლო დანარჩენ 35%-ში ჩართულობა შეიმჩნევა, ასევე 14%-იანი ნიშნული ერგო სკოლებს, რომლებიც მდგრადი განვითარების დანერგვის დონით მუდმივად ვითარდებიან. 7% კი სკოლებს ერგოთ, რომლებშიც არაა ჩართული მდგრადობა. ასევე, 7%-ს აქვს ყველა მიმართულებით გავრცელებული პრაქტიკა. როგორც მოსალოდნელი იყო, ყველა მიმართულებით ჩაშენებული პრაქტიკაში არსად არ არის.

ამ პასუხებიდან გამომდინარე, ნათელია, რომ სკოლებში არსებული პრაქტიკა ერთმანეთისგან საგრძნობლად განსხვავდება.

ერთიანი ინსტიტუციური მიდგომა ან განათლება მდგრადობისთვის მიღწეულია, თუ გლობალური საკითხები აისახება ყოველდღიურ პრაქტიკაში როგორც ფორმალურ, ისე

არაფორმალურ კურიკულუმში. ამავდროულად, სასკოლო კულტურა და ეთიკა ასახავს ღირებულებებსა და დამოკიდებულებებს ადმინისტრაციის, მასწავლებლის და მთლიანად სკოლის ყოველდღიურ საქმიანობაში. განსხვავება ფორმებში დიდია, ხოლო პრინციპებში და მიდგომებში თანხმობაა (Tilbury D. ESD, 2011):

პროგრამა მოიცავს მდგრადობასთან დაკავშირებულ ცოდნას, უნარებს, დამოკიდებულებებსა და ღირებულებებს; სწავლა მოიცავს რეალურ ცხოვრებისეულ საკითხებს;

სასწავლებლის პოლიტიკა ასახავს გარემოსდაცვით, სოციალურ და ეკონომიკური მდგრადობის თემებს;

სასწავლებელს აქვს მდგრადი მიდგომა ინვენტართან, ნარჩენების გადამუშავებასთან, წყლისა და ენერგიის დაზოგვასთან;

სპეციალური ღონისძიებები და ექსტრაკურიკულარული აქტივობები გამოიყენება და ხელს უწყობს მდგრადობის იდეის უკეთ გააზრებას;

გარე კავშირები ნახალისებულია;

მოსწავლეები გადაწყვეტილების მიღების პროცესში არიან ჩართულნი;

მდგრადი განვითარების პრინციპები, ღირებულებები და დამოკიდებულებები ყოველდღიურ ცხოვრებაში მკვიდრდება;

მოსწავლეებს მასწავლებლებთან ერთად აქვთ შესაძლებლობა ჩაბმულები იყვნენ, ან წარუძღვნენ პოზიტიურ ცვლილებებს, განვითარონ ისეთი კომპეტენციები, რომ პრობლემების გადაჭრა ეფექტიანად მოახერხონ.

მდგრადობის აქტივობების დანერგვა რაიმე ერთი ღონისძიების, აქტივობის ან პროექტის განხორციელებით იწყება, რასაც მოგვიანებით მეორე მიემატება. სკოლა თანდათან იწყებს საკუთარი შესაძლებლობების უკეთ შეფასებას და იმ სიცარიელების შევსებას, რაც გამოიკვეთება ყოველ ჯერზე. ეს პროცესი ციკლურად მიმდინარეობს და სასწავლებელი ნელ-ნელა ხდება ადგილი, სადაც მდგრადი განვითარების პრინციპები, თემები, პროექტები და ღონისძიებები სრულადაა ინტეგრირებული.

სამინისტროს არ აქვს მექანიზმი, რომელიც სკოლებს, რომლებსაც მდგრადობა ყველა მიმართულებით აქვს ჩაშენებული, მიეცემა საშუალება განავრცოს საკუთარი გამოცდილება, გაუზიაროს სხვა სკოლებს თავისი მიღწევები, თუ როგორ დაიწყო და მოახერხა აღნიშნული ღონის მიღწევა.

გაეროს ასოცირებული სკოლების ქსელი (The UNESCO Associated Schools Network (ASPnet)), რომელიც 182 ქვეყნის 11500 სკოლას აერთიანებს, მუშაობს მშვიდობის, ინტერკულტურული დიალოგის, მდგრადი განვითარების და ხარისხიანი განათლების მიმართულებით. ისინი ხელს უწყობენ გაეროს მეოთხე მიზნის 4.7 ინდიკატორის მიღწევას. ამავედროულად, მათ აქვთ პრაქტიკა აღნიშნონ საერთაშორისო დღეები (<https://aspnet.unesco.org/en-us/international-days>) სხვადასხვა ისტორიულად მნიშვნელოვან თარიღთან დაკავშირებით. ამ დღეების აღსანიშნავად სკოლებში ეწყობა ცნობიერების ამაღლებისკენ მიმართული ღონისძიებები. სწორედ ამ იდეამ გვებიძგა საინტერესო ინიციატივისკენ, წავახალისოთ მდგრადი განვითარების მიზნების სწავლება მდგრადი განვითარების კალენდარით.

მდგრადობის კალენდარზე თითოეული მიზნის გასწვრივ არის დატანილი ფიქსირებული საერთაშორისო თარიღი – შესაბამისი თემატიკის საერთაშორისო დღე. ამ დღეებისთვის სკოლები ემზადებიან. სხვადასხვა საგნის მასწავლებლები გეგმავენ ინტეგრირებულ პროექტებს, ან მასწავლებელი თავისი საგნის ფარგლებში სასწავლო პროექტს ახორციელებს. დაგეგმვის პროცესი შემოქმედებითია, როცა მასწავლებლები ერთად სხდებიან და იდეებს გამოთქვამენ, თუ მათი კონტრიბუცია რა შეიძლება იყოს და პირიქით, რა საგნობრივი შედეგის მიღწევას დაეხმარება ესა თუ ის აქტივობა. ერთი შეხედვით ნაკლებად დაკავშირებული საგანიც კი იზოვის თავის როლს ამ კალენდარის დანერგვაში. დანყებითის, საბაზოს თუ საშუალო საფეხურის მასწავლებელი, ასევე, შეძლებს დანერგვის პროცესში თავისი წვლილი შეიტანოს.

ნახ. 3.

მდგრადი განვითარების კალენდარი

	მიზნები	საერთაშორისო დღე	თარიღი
	მგმ 1 – „არა სიღარიბეს“	სიღარიბესთან ბრძოლის საერთაშორისო დღე	17 ოქტომბერი
	მგმ 2 – „ნულოვნი შიმშილობა“	საკვების საერთაშორისო დღე	16 ოქტომბერი
	მგმ 3 – „ჯანმრთელობა და კეთილდღეობა“	ჯანმრთელობის საერთაშორისო დღე	7 აპრილი

	მგმ 4 – „ხარისხიანი განათლება“	მასწავლებლის საერთაშორისო დღე	5 ოქტომბერი
	მგმ 5 – „გენდერული თანასწორობა“	ქალთა ძალადობის აღკვეთის საერთაშორისო დღე	25 ნოემბერი
	მგმ 6 – „სუფთა წყალი და სანიტარია“	წყლის დაცვის საერთაშორისო დღე	22 მარტი
	მგმ 7 – „ხელმისაწვდომი და სუფთა ენერგია“	ენერგოდაზოგვის საერთაშორისო დღე	11 ნოემბერი
	მგმ 8 – „ხელმისაწვდომი სამუშაო და ეკონომიკური ზრდა“	უსაფრთხოებისა და ჯანმრთელობის დღე სამუშაო ადგილზე	28 აპრილი
	მგმ 9 – „ინდუსტრია, ინფრასტრუქტურა და ტექნოლოგიები“	ტექნოლოგიების საერთაშორისო დღე	6 იანვარი
	მგმ 10 – „უთანასწორობის შემცირება“	ნულოვანი დისკრიმინაციის დღე	1 მარტი
	მგმ 11 – „მდგრადი ქალაქები და დასახლებები“	ქალაქების საერთაშორისო დღე	31 ოქტომბერი
	მგმ 12 – „პასუხისმგებელი წარმოება და მოხმარება“	მწვანე მომხმარებლის საერთაშორისო დღე	28 სექტემბერი
	მგმ 13 – „კლიმატისთვის მოქმედება“	კლიმატის დაცვის საერთაშორისო დღე	15 მაისი
	მგმ 14 – „სიცოცხლე წყალში“	ოკეანის დღე	8 ივნისი
	მგმ 15 – „სიცოცხლე ხმელეთზე“	ბიომრავალფეროვნების მსოფლიო დღე	22 მაისი
	მგმ 16 – „მშვიდობა, სამართლიანობა და ძლიერი ინსტიტუტები“	მშვიდობის საერთაშორისო დღე	21 სექტემბერი
	მგმ 17 – „მიზნების დანერგვისკენ მიმართული თანამშრომლობა“	საერთაშორისო სოლიდარობის დღე	20 დეკემბერი

მდგრადობის კალენდრის დანერგვა მრავალმხრივ სასარგებლოა, შესაძლებელია სკოლებისთვის კონკურსის მოწყობა, საინტერესო გამოცდილების შეკრება და გაზიარება სხვათათვის. ამ მიდგომით: სასკოლო კურიკულუმი გამდიდრდება მდგრადობასთან დაკავშირებული შინაარსით, მოსწავლეები შეიძენენ მდგრადობისთვის საკვანძო ცოდნას, უნარებს, ღირებულებებსა და დამოკიდებულებებს; სასკოლო საზოგადოების წევრების მდგრადი განვი-

თარების თემებისადმი ცნობიერება მაღლდება; ჩნდება ახალი საკვლევი და საგანმანათლებლო თემები, იქმნება ახალი ცოდნა და გამოცდილება; სწავლება მოიცავს რეალური ცხოვრებიდან საკითხებს, რაც მოსწავლეების მოტივაციას ზრდის და სწავლისადმი ინტერესს აღვივებს და მათ პრობლემის გადაჭრის მნიშვნელოვან უნარს უვითარებს; სპეციალური ღონისძიებები, ექსტრაკურიკულარული აქტივობები, საგანმანათლებლო, სოციალური

და კვლევითი პროექტები ხდება სასკოლო ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი; მდგრადობის კალენდრის დანერგვა სწავლა-სწავლებას ბევრად უფრო შინაარსიანს, ხალისიანს და მნიშვნელოვანს ხდის; სკოლის პოლიტიკა ასახავს სოციალურ, ბუნებრივ და ეკონომიკურ ასპექტებს და ხელს უწყობს სოციალურად და გარემოსადმი პასუხისმგებლობიანი მოქალაქის აღზრდას.

დანიშნულებული საგანმანათლებლო სისტემები არაერთი წელია ნერგავენ მდგრადი განვითარების პრინციპებს სკოლებში, სხვები ახლა უწყობენ ფებს ამ ტენდენციებს. რა თქმა

უნდა, დანერგვის მასშტაბები დამოკიდებულია რესურსებზე, თუმცა უმთავრესი მაინც სკოლის და მასწავლებლების ნებაა შეცვალონ ყოველდღიური რუტინა და სკოლებში სწავლების პროცესს სხვა მნიშვნელობა შესძინონ. პირველი ნაბიჯი სწორედ სკოლის გადანყვითილებაა ჩაერთონ მდგრადობის სწავლებაში. ამას კი მოტივირებული მასწავლებელი და მასწავლებელთა ჯგუფი სჭირდება, რომელთაც ესმით საკითხის აქტუალობა, არ უშინდებიან სიახლეებს და მზად არიან ცვლილებების დასანერგად. ამ პროცესში კი წარმმართველები გეოგრაფები შეიძლება გახდნენ.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Ratiani Manana, How to Integrate Sustainability into General Education. Special lectures, GCED online campus, 2018.
2. Reiner Mathar, The concept of whole school approach – a platform for school development with focus on sustainable development, 2013.
3. Tilbury Daniella, Education for Sustainable Development – An Expert Review of Processes and Learning, 2011.
4. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development, Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015.
<https://www.unesco.org/en/education/sustainable-development>
5. ეროვნული სასწავლო გეგმა, მესამე რედაქცია, 2018-2023.
6. ზოგადი განვითარების ეროვნული მიზნები, 2003.
7. შუკაკიძე ბერიკა, რატიანი მანანა, ლობჯანიძე სოფიკო და სხვა, თანამედროვე სკოლის მართვა, 2021.
8. საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების ერთიანი ეროვნული სტრატეგია 2022-2032.